

ȘCOALA NOASTRĂ

Revistă pedagogică culturală a corpului didactic primar din jud. Sălaj

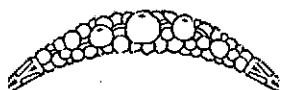

NUMĂR ÎNCHINAT MEMORIEI MARE-
LUI PEDAGOG NAȚIONAL
SPIRU C. HARET

SPIRU C. HARET

15 Februarie 1851 — 17 Decembrie 1912.

CUPRINSUL:

<i>Recunoștința dascălimii</i> —	D. Mărgineanu
<i>Sărbătorirea a 20 ani dela moartea lui Spiru Haret</i>	N. D. Corăciu
<i>Cuvânt de deschidere</i> — — —	Simion Oros
<i>Discurs festiv</i> — — —	Gh. Apostol
<i>In memoria lui Spiru Haret</i>	Dumitru Ilea
<i>Spiru C. Haret</i> — — —	Vasile Ilușiu
<i>Spiru Haret și învățătorii</i>	L. Cosma
<i>Spiru C. Haret (omul școlii)</i>	Savu Gheorghe
<i>Cel dintâiu mare cărturar organizator</i> — — —	Elena Iepure
<i>Spiru Haret</i> — — —	N. D. Corăciu

Buletinul Revizoratului școlar

Recunoștința dascălimii

Ridicată peste grijile zilnice și complexul suferințelor morale și materiale, învățătorimea română, din întreg cuprinsul țării, comemorează cu o sfântă pietate moartea celui mai bun și mai entuziast îndrumător ce l'a avut cândva.

Sufletul colectiv al dascălimei strălucește în o adevărată și nobilă splendoare. Căci oricât s'ar încerca să se conteste din partea unor incompetenți — conștienți sau inconștienți — valoarea și rostul covârșitor al învățătorului, în opera de consolidare națională, se izbește de realitate. În pieptul său rămâne vecinic aprinsă candela iubirei și recunoștinței, la altarul comun, pentru marile figuri din evoluția culturală. Așa, cum a fost format acest suflet dăscălesc de marele pedagog național.

La împlinirea a două decenii dela trecerea la vecinicie a lui Spuru C. Haret, personalitatea lui pare mai clară și puterea de ocrotire și îndrumare a învățătorimei tot mai mult simțită. Și valoarea acestei personalități crește pe măsură ce ne îndepărtăm de data morții sale, care formează închiderea unei epoci în redesteptarea națională și așezarea temeliei operei moderne de culturalizarea maselor. Căci lupta devine din ce în ce mai crâncenă și comandantul priceput, iubitor și idealistul fanatizat, nu mai apare. Haretul dăscălimii române lipsește. . .

În realizarea operei sale, el a fost singurul care a priceput ce factor puternic este corpul învățătoresc, ca nimeni altul nici înainte, nici după el. Și acest factor și l'a angajat de cel mai apropiat colaborator în formidabila sa operă de culturalizare.

„M'am silit ca din învățători și preoți să creez o forță pe care s'o îndrept contra stării de ignoranță și de cădere a țaranului sub toate formele ei“.

Sufletul lui mare l'a contopit cu sufletul învățătoriei și prin o muncă perseverentă, iubire desăvârșită și o colaborare sinceră cu învățătorii, a pus în mișcare întreg aparatul pentru regenerarea conștiinței și demnității naționale. Prin colaborarea cu toți învățătorii țării, a salvat masele populare.

La baza operei de culturalizare a pus sentimentul național și sentimentul religios, arătând că această operă se poate desăvârși pe căile firești: școala și biserica.

„Căci misiunea la care chem prin aceste rânduri, pe învățătorii de toate gradele, este un adenărat apostolat în sensul cel mai bun și mai înalt al cuvântului. Intocmai ca modeștii tovarăși ai lui Hristos, cari au schimbat fața lumii, ei trebuie să-și ia sarcina de a semăna vorba cea bună printre cei săraci și ignoranți, să aducă sfat și îndemn celor mici și slabi”. (Convorbiri Didactice, 1900.)

A făcut din învățătorul nebăgat în seamă un factor primordial de cultură și desrobire economică, ridicându-i prestigiul moral și social.

In viziunea sa de idealist fanatizat a întărit și cultivat sentimentul național pentru realizarea visului milenar. Dacă nu i s'a dat să ajungă înfăptuirea acestui ideal, au rămas ideile sale, prin razele cărora s'a electrizat sufletul colectiv al nației întregi, rupând pentru vecie cătușele seculare și unind frații din cele patru părți desrobite. Memoria marelui pedagog național a patronat această unire.

Învățătorimea română, la sărbătorirea a 20 ani de la moartea marelui dispărut, într'un elan de reculegere și întărire sufletească, îndeplinește o pioasă datorie, aducând omagiile sale de recunoștință memoriei părintelui școlii românești SPIRU C. HARET, care din lumea vecinicii ne trimite încredere în forțele proprii și ne patronază și supraveghează activitatea în munca de consolidare națională.

D. MĂRGINEANU.

Comemorarea lui Spiru C. Haret în Sălaj

I.

Sărbătorirea a 20 ani dela moartea lui Spiru Haret

20 Ani dela moartea marelui Haret, s'au sărbătorit pe întregul cuprins al țării, cu toată cinstea cuvenită acestui om al școalei românești, căci nici înaintea lui, nici după, n'a fost altul care să-l înțeleagă și continue în adevăratul înțeles al cuvântului.

Deaceea neamul întreg, prin învățătorii, pe care i-a iubit, încurajat și apărat ca un părinte, și-a arătat recunoștința ce i-o poartă.

Învățătorimea Sălăjeană, strânsă într'un mănunchiu, în Zălau, în ziua de 18 Decembrie 1922, a arătat și ea că e vrednică de recunoștința aceluia ce a fost cândva Spiru Haret, aranjând un program demn de toată lauda. Astfel după parastasul oficiat în ambele biserici naționale, a urmat programul :

Cel dintâiu ia cuvântul Dl Simion Oros, neobositul președinte al Asociației noastre și prin cuvântul de deschidere, arată în linii generale icoana marelui Haret, fapt ce ne face să-l sărbătorim și amintim ca pe un părinte.

Se recitează apoi într'un ton foarte drăgălaș și cu ținută simpatică, poezia «Dascălul», de către o elevă a școalei primare. Un coleg tânăr, Magda Gheorghe, spune o poezie ocazională : 20 ani dela moartea lui Spiru Haret. Urmează apoi «Discursul festiv» al colegului Gh. Apostol, care depune în mijlocul nostru icoana vie, cu personalitatea și caracterul lui Haret, așa cum a fost el în viață.

După discurs și ca o cunună a programului a fost tabloul viu executat de elevii școalei primare de stat din Zălau

ce a deșteptat în noi admirația artei noastre naționale, azi rămasă numai pentru reprezentații.

Se închide apoi ședința, urmând adunarea comitetului județean. La ea iau parte învățătorii secretari ai comitetelor școlare rurale, veniți ca delegați. Și după deschiderea ședinței de către colegul delegat cu președenția adunării, urmează darea de seamă, expusă de către Dl Șef Revizor școlar Dumitru Mărgineanu.

Oratorul arată în linii generale întreaga stare a învățământului din județ. Spune, că în acest an, numai cu ceva este mai vioaie mișcarea culturală din județ, din cauza stării materiale ce suferă. A arătat intervențiile la forurile administrative, mijloacele și apoi chiar măsurile ce a luat, ca școala românească depe aceste meleaguri să nu suferă. Indeamnă pe învățători să fie la datorie, să nu cruțe nici o nepăsare din partea autorităților administrative și să caute pe cât se poate a face o legătură între toți factorii culturali ai satelor, ca mână în mână să lucreze la bunul mers al învățământului. Căci în ceea ce privește activitatea unor comitete rurale, ele sunt ca moarte. Arată neglijența secretarilor a unor comitete și îndeamnă ca pe viitor să nu mai fie expus la asemenea neplăceri.

Se cetește gestiunea comitetului pe anul 1931, ceea ce adunare o și aprobă. Apoi se arată din ce-i format fondul comitetului școlar județean și apelează la învățătorii ca cota de 15 % să o achite regulat.

Se votează ajutorul pentru comitetele școlare rurale. Bugetul pe anul 1933 se votează la fel ca cel din anul precedent, cu singura modificare, ca ajutorul de 20.000 lei acordat școlii de Arte și Meserii din Cehul Silvaniei, să se adaugă la suma acordată ca ajutor la copiii învățătorilor. Iar cât privește construcția școalelor, îndeamnă pe învățători, ca acolo, unde-i cazul, materialul adus să se inventarieze și îngrijească cât se poate mai bine. Despre încasarea împrumuturilor acordate și neîncasate, spune în continuare oratorul, vom apela la ajutorul justiției.

Ca localul școlar să nu suferă, arată datoria comunelor față de ea și insistă ca acolo, unde cota nu-i suficientă să se treacă și celelalte sume necesare ca ajutor.

Gestiunea anului precum și bugetul nu trebuesc făcute,

până nu vom vedea dacă se aprobă sau nu și nouă prelungire.

Adunarea urmează apoi la alegerea a 2 membrii în comitet, în locul celor mai vechi. Cu umanitatea voturilor, cei ieșiți sunt realeși. Adunarea luând în discuție și alte chestiuni mici, se închide urând noului an sorți mai buni pentru prosperarea bunului mers a culturii românești pe aceste meleaguri.

Seara, la teatru orășenesc, în urma unei contribuții benevole, am fost oaspeții societății culturale din Cehul Silvaniei, de sub președinția Dlui Paul Miclea, despre care numai cuvinte de laudă avem. Atât deschiderea, cât și închiderea adunării, n'au depășit însemnătatea zilei, expusă de președintele societății.

Apoi corurile conduse de Dl Danila Barkasz au fost mai mult de cât ne-am fi așteptat, făcând cinste și onoare atât la executanți cât mai ales la conducător.

Nu încapе îndoială că și piesa teatrală a fost destul de bine executată spre lauda societății.

N. D. Corăciu.

II.

Cuvânt de deschidere.*)

Onorat auditor,

Doamnelor și Domnilor,

Eri, în 17 Decembrie s'au implinit 20 de ani dela moartea marelui bărbat de stat și om al școalei, *Spiru Haret*.

Asoc. Gen. a Inv. din România a găsit de bine, ca aceasta zi să fie consacrată acestui mare om și a luat măsurile convenite, ca în ziua de azi, în toate reședințele de județe din întreaga țară, învățătorimea să se adune la un loc cu acest scop.

Ne-am intrunit deci și noi, într'un număr atât de frumos, ca operele lui mărețe, cari l'au făcut vrednic de amintirea ce-i facem azi, să le trecem pe dinaintea ochilor nostri su-

---

Rostit de președintele Asoc. Inv. din jud. Sălaj, *Simion Oros*.

fletești, ca să știm și noi — cei cari trăiam pe acelea timpuri dincoace — că, atunci, când învățătorul și școala lui erau cu desăvârșire părăsiți, a apărut — ca într'o poveste, — mântuitorul lor, Spiru Haret. Cei ce l'au cunoscut nu-l vor uita niciodată.

«Căci ochilor minții mele — zicea — România viitoare nu se prezintă sub figura unui războinic, ci sub aceea a geniului păcii și al luminii, propagând limba și cultura românească, numai prin farmecul inteligenței și geniul nostru propriu național».

Cea dintâiu preocupare a lui, ca ministru, a fost, ca școala să fie în slujba țărânimii, căci pe aceasta muncă a școlii se reazimă însăși națiunea.

Profesorul I. Simionescu scrie despre Spiru Haret că «Cerea dela toți muncă, fiindcă el însuși era exemplu prin munca și perseveranța sa. Sculat de dimineată, ziua îi era plină, lucra până noaptea târziu. Petiția necunoscutului îndepărtat nu o aruncă drept un petec de hârtie fără valoare. Își dădea seama prea bine că cuprindea durerea, nădejdea în dreptate a aceluia, care a îndreptat'o acolo, unde socotea că e suprema judecată.»

A fost lovit și atacat și Spiru Haret ca toți oamenii, cari vin cu reforme radicale pentru a îndrepta un rău. Dar a stat neclintit și ideile sale sănătoase au eșit biruitoare.

Dar Spiru Haret s'a gândit și la țărâtime, despre care în anul 1905 scria: «astăzi nu mai este nici un om cu dreaptă judecată, care să nu înțeleagă că, nu mai este cu putință ca țărâtimea să mai fie ținută în afară mișcării intelectuale, economice și politice a țării.» Și a mai spus ceva despre țărâtime cu referință la școală, anume: «Unde e mizeria, acolo lumina nu pătrunde», cuvinte, cari și azi sunt actuale.

Iar despre învățători, în 1903 scria: «De azi înainte va fi lucru dovedit că, fără învățători, nimic temeinic nu se va putea întreprinde pentru prefacerea în bine a stării poporului de jos și vinovat va fi acela, care chemat fiind a prezida într'o măsură oarecare la aceasta prefacere, va mai persista în vechile sale preocupățiuni și va neglija sau nu va ști a se servi de dânsii.

Incontestabil că, dacă marea operă inițiată și săvârșită

de acel mare îndrumător va continua, multe din neajunsurile zilelor noastre, se vor îndrepta spre bine.

Învățătorimea din întreaga țară îi păstrează cel mai adânc sentiment de recunoștință și se închină adânc înaintea aceluia, al cărui suflet sălășluște acum și în viitor în mijlocul nostru.

Vă îndemn deci iubii colegi spre muncă rodnică, demnitate, dragoste de oameni și de rosturile lor, ca să găsim în marea operă lăsată școalei și neamului nostru de Spiru Haret tot ce sufletul nostru dorește pentru idealul nostru, pentru școala și neamul românesc.

Vă salut și Vă mulțumesc că ați dat ascultare invitației noastre și ați venit ca, cu prezența DVoastre să ridicați fastul acestei zile și declar ședința noastră de comemorare deschisă.

Simion Oros.

III.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Discurs festiv

rostit cu ocaziunea comemorării de 20 ani a lui Spiru Haret
de: GH. APOSTOL

Onorată adunare,

Un puternic imperativ al vremii ne încordează memoria și sfredelește sufletul nostru românesc pentru cunoașterea trecutului și cultul marilor înaintași.

Nu există altă bază sau altă cale, care să ducă la justa apreciere a prezentului, la o prevestire a viitorului, decât aceste două obligațiuni.

Scormonind și cunoscând trecutul, formăm fundamentul unui ideal, iar interesându-ne cu recunoștință de faptele marilor înaintași, imbălsămăm sufletele, căci un învățat german a scris, că recunoștința este floarea cea mai frumoasă din sufletul nostru.

Orice popor cu o cultură oarecare, socotește cinstirea și recunoștința marilor înaintași ca o datorie națională după cum ei s'au sacrificat pentru propășirea neamului lor ca niște eroi naționali.

Putem lua ca pildă pe vechii Romani, cari aveau o odaie

anumită, cu numele de «atrim» în care păstrau busturile de ceară ale străbunilor distinși prin fapte eroice sau prin virtuți cetățenești.

Neamul românesc, în trecutul său, a avut și el personalități ce au contribuit prin muncă și sacrificii la prosperarea lui. Față de acești oameni trebuie să avem și noi toată recunoștința și toată admirațiunea, nu numai ca semn de pietate și încurajare a culturii, ci și ca îndemn pentru alte energii ce vor veni să contribuie la progresul social.

Un mare luptător, cu mare entuziasm, pe tărâmul cultural economic și social, a fost marele ministru al Instrucțiunii publice și al Cultelor, Spiru Haret. Ieri 17 Dec. 1932, s'au împlinit 20 de ani dela moartea sa, care a însemnat pentru școala românească o formidabilă pierdere neînlocuită nici până azi, căci prin ideia înmulțirii numărului de școli și reformele făcute fără asentimentul conducătorilor școlilor și organizației profesionale nu s'a ajuns la rezultatul așteptat.

Ceace a mai lipsit concepției predecesorilor săi, a fost lipsa unei strânse legături sufletești cu subalternii lor.

Cu ostași flămânzi, zdrențuroși, fără îndemnuri și încurajări, ci numai cu ordine rigide, nu se poate obține victoria în lupte.

Spiru Haret, «omul școlii» cum i s'a zis și i se va zice, s'a născut în Iași la 15 Februarie 1851, fiu al notarului Costache Haret. Cursul primar la învățat la Dorohoi, Iași și București. Cursurile liceale le-a învățat la liceul Sf. Sava al marelui dascăl Gh. Lazăr; iar cursurile universitare le-a urmat la București. Înainte de-a lua licența a fost numit profesor provizoriu la seminarul central. El mărturisea că numirea aceasta îl scotea din nevoi, ceace înseamnă că era prieten cu sărăcia.

După licență, sub ministeriatul lui Maiorescu, a obținut o bursă pentru Paris. Peste un an își dă din nou licența în matematică și apoi pe cea de fizică, iar peste doi ani, la 30 Ian. 1878 a trecut teza de doctorat, tocmai când România și-a primit independența prin preliminările păcii dela San-Ștefano.

După ce s'a întors în țară a fost numit în diferite funcții înalte.

În anii 1883—1885 a fost inspector școlar, în care timp a cunoscut starea reală a școlilor și conducătorilor lor, căci a

umblat ca un adevărat apostol din sat în sat și a stat de vorbă cu învățătorii, carii iau transmis situația deplorabilă a lor și a școlii, boicotată de mulți și situația de ignoranță și sărăcie a poporului.

Deaceia, într'un raport al său din 1884 a scris :

«A lăsa să mai dureze aceasta stare de lucruri, ar însemna a ucide învățământul cu totul. O îndreptare urgentă este indispensabilă.»

În 1886, pe timpul ministrului D. A. Sturza, a fost înaintat la rangul de inspector general, iar în anul 1898 nu numai pe bază politică, ci printr'un merit și ierharică didactică a ajuns ministru al Instrucțiunii publice și Cultelor, în urma ministrului P. Poni. Ministrul Haret a desfășurat cece antecesorul său înfăptuise, adică : unificarea învățământului primar, rupând marea barieră dintre învățământul rural și cel urban ; stabilitatea învățătorilor.

În cece privește personalitatea sa, pe scurt, îl putem caracteriza astfel : muncitor, săruincios, punctual la datorie, cu precizie și claritate măiestrită în expunere, nepărtinător etc.

Felul de tratare al său cu un învățător de oraș, revizor sau inspector, nu difera cu felul de tratare cu un umil învățător din oarecare cătun dela extremitatea țării.

A fost un mare însuflețitor și animator al ostașilor săi culturali și colaboratorilor săi apropiați ; aleși tot dintre învățători.

El spunea : «Eu cred că ministru, ori care ministru, este dator să fie în cea mai deaproape atingere cu toți cei pe care e chemat să-i administreze. Să le dea îndemnuri, să le dea sfaturi, să le dea învățăminte, să-i certe atunci când ei greșesc. Eu așa fac.»

A fost un strajnic apărător al învățătorilor și preoților mai ales după revoluția din 1907, când ei erau socotiți ca instigatori ai răscoalei. Cu drept cuvânt se poate spune că a fost un exemplu de virtute.

Opera lui Spiru Haret se poate împărți : 1. Activitatea științifică, 2. activitate școlară și 3. activitate socială.

a) În știință avea înclinări spre matematici. Cea dintâi producție științifică a lui a fost traducerea astronomiei lui Quetelet. La vârsta de 22 ani, a scos tratatul său de Trigonometrie, care servește și astăzi ca manual de școală.

Ca un sociolog de seamă a scos la Paris lucrarea sa: «La mécanique sociale». În timpul de răgaz se apăra contra adversarilor prin scris, și astfel în anul 1905 a scos broșura: «Chestia țărănească», care i-a atras multe învinuiri ca agitator, chiar din partea primului său ministru Maiorescu.

În 1906 a apărut lucrarea sa: «Pagini de Istorie» arătând în ea activitatea culturală; iar pentru cunoașterea programului său de lucru din o parte de timp a ministerului său, a scos un volum cu Raportul adresat M. S. Regelui în 1903.

Din îndemnul său a apărut: «Revista generală a învățământului», revista pentru popor «Albina» și ziarul: «Liga deșteptării» în 7 Oct. 1912.

După apariția a 12 numere din acet ziar, în care și el a scris câteva articole ca: Despre obștiile de arendare, Nedijmuirea porumbului, Țăranii arendași etc., în coloanele acestui ziar, a apărut ca un trăsnet trista veste că marele Haret a murit în ziua de 17 Dec. 1912.

b) În cece privește activitatea școlară, pe Haret îl putem numi organizatorul învățământului. A refăcut legile, a schimbat programele, a dat mai multă viață școalelor secundare de fete și băieți, egalizându-le aproape unele cu altele. A dat importanța cuvenită și școalelor profesionale și a dat un mare avânt școalelor comerciale.

A reorganizat școalele normale.

Școala vieții, — școala activă, — el a creat-o practic fără multe teorii.

c) Ca activitate socială, fiind mare sociolog, îi putem atribui fapte mărețe fiindcă pe acest tărâm a urmărit nu numai ridicarea culturală a poporului, dar și pe cea economică și politică, fiind o strânsă legătură între ele.

El a susținut improprietărea sătenilor, însă după criteriul cu care s'a făcut în Ceho-Slovacia și Polonia, prin care numai oameni deveniți demni de improprietărire, pot fi improprietăriți, însă numai după ce mai întâiu acest pământ l-au folosit în arendă.

Pentru interesul depus la ridicarea țărănimii a obținut numele de «Părintele țărănimii».

A început înființarea băncilor populare a cooperativelor rurale, lăsând și îndemnând pe învățători și preoți să ia parte activă în conducerea lor.

A împănăt satele cu biblioteci populare și cantine școlare, a înființat cercurile culturale și școale de adulți.

Pe învățători i-a luat sub directa sa ocrotire, făcându-i o clasă cu prestigii și demnitate. Celor distinși le-a acordat burse pentru perfecționarea studiilor în străinătate, iar ca să vină în sprijinul tuturor, pentru o întărire economică învățătorească, a înființat Casa de Economie, Credit și Ajutor a Corpului didactic.

Cu toate că aceste înfăptuiri tindeau spre gloria și propășirea poporului, marele Haret a avut mulți critici și adversari; dar El, prin integritatea ce poseda, nici când nu s'a lăsat abătut din calea ce dorea să urmeze.

Când defăimătorii învățătorilor îi acuzau de slabă pregătire culturală, el a înființat înaintarea pe loc.

Când cămătarii satelor se văetau că învățătorii neglijează școala lucrând la băncile populare, Hareț le răspundea numind în cooperare dintre învățatori, nu numai ca revizori contabili, ci chiar inspectori.

Când învățătorii au fost acuzați ca instigatori ai răscoalei din 1907, Haret luând cuvântul în Senatul țării a lăudat pe învățatori ca potolitori ai răscoalei și pentru aceste merite a decorat pe mai mulți învățatori.

Ce alte exemple mai grăitoare de entuziasm și de spirit de sacrificiu ne mai trebuie nouă, generației actuale și celor viitoare, ca să ne putem înviora în lupta pentru regenerarea poporului nostru, copleșit de tentațiile postbelice? . . .

Deacea actualul ministru de Interne, d-l Ion Mihalache, pe vremea ministeratului Haret, învățător la Topoloveni, a zis: Ești cel dintâi care ne-ai înțeles și iubindu-ne cu iubirea de apostol, în loc să ne încurci ne-ai luminat calea, te-ai pus în fruntea noastră ca un viteaz general și ai împărtășit laolaltă bucuriile muncii de dezrobire dar și suferințele și loviturile de martir ale unei cauze mari. În noi se asvârle o săgeată, în Tine o sută. Totdeauna însă cu capul sus ne-ai îmbărbătat și ne-ai strigat: înainte cu credință în isbândă. O țară întregă, un neam întreg, te va binecuvânta acum și și'n vecii vecilor. Așa să fie.

In Memoria lui Spiru Haret.

La 17 Dec. c. se implinesc douăzeci de ani de când pă-mântul a primit la sine pe Marele îndrumător și organizator al școlii românești Spiru Haret.

Astăzi, când învățătoria din întreaga țară îl comemorează, noi învățători sălăgeni, cari ne dăm seama de faptele luminoase ale acestui mare român, ne închinăm cu smerenie memoriei lui.

Flacăra răspândită de acest luceafăr, luminează și astăzi asupra întregului neam românesc.

Forța care a contribuit atâția ani la redeșteptarea românismului, n'a încetat de a se manifesta nici azi, după douăzeci de ani. Această putere ne mișcă sufletele, ne înflăcărează pentru marele ideal, urmărit cu atâta asiduitate de către acela care a fost Spiru Haret și ne face pe noi învățătorii să i urmăm și astăzi drumul atât de drept croit, acel drum luminos care singur duce la fericire.

Toată viața lui a fost un model de cinste, un model de precizie și claritate. Aceste însușiri l'au ridicat.

Cultura superioară, voința lui tare, l'au condus cu atâta exactitate spre ideal, încât n'a fost obstacol peste care să nu răsbească.

Ridicat din pătura curată și plină de energie a țaranului român, a luptat cu tot sufletul, cu toată puterea pentru ridicarea și luminarea poporului.

Patriot desăvârșit, vedea întărirea neamului și a țării, pe care o iubea cu atâta ardoare, prin școală. De aceea și-a concentrat toată forța, toată dragostea lui de român asupra acestui așezământ, care avea să pregătească poporul de mâine.

Scopul urmărit prin școala lui Haret era de a forma pe omul real, pe românul adevărat, pe cetățeanul bun și iubitor de patrie, pe creștinul cu suflet curat.

Incunjurat pururea de învățători pe cari i-a câștigat prin dragostea și sprijinul său, a reușit să dea suflet școlii.

Prin cercurile culturale organizate de dânsul împreună cu învățătorii săi, a făcut mai reală legătura ce trebuia să fie

între popor și învățător, prin această activitate extrașcolară, poporul s'a ridicat iar autoritatea învățătorului a crescut.

Prin înființarea cooperativelor sătești, băncilor populare, a obștiilor, etc, a dat viață tuturor satelor din Regatul liber.

Om prevăzător și sincer a arătat de atâtea ori pericolul ce amenința neamul și fara dacă nu se va soluționa chestiunea țărănească. Pentru țărănime a luptat până la moarte.

Drepturile învățătorimei le-a apărat prin graiu viu și prin scris până la sfârșitul vieții sale.

Dar școala lui Haret a pregătit neamul românesc pentru ceasul cel mare. care a urmat patru ani după moartea sa -- lupta pentru întregirea unității noastre naționale.

In urma tuturor acestor considerente, noi, învățătorimea din Sălaj nu-l vom uita niciodată și îl vom privi întotdeauna ca pe cel mai bun și mai mare român, ca pe cel mai activ și mai devotat patriot.

Dumitru Ilea.

Spiru C. Haret

1. Note biografice

Născut la Iași în anul 1851, Spiru Haret era fiul comisului Costache. A făcut școala primară până în trim. II, cl. IV-a la Sărărie — Iași având învățător pe Toma A. Săvescu. În 1862 trece la București unde urmează cl. IV-a primară, liceul Sf. Sava și Universitatea. În liceu avea prof. de matematici pe bătrânul Alecu Borănescu care mărturisește singur că nu mai avea ce să-l învețe pe Spiru, deoarece «acesta știe toate și are un mare talent la matematici». De fapt, încă de pe băncile școalei, la etatea de 22 ani (1873) publică două cărți: *Curs de trigonometrie* și o traducere din A. Quételet: *Astronomie*. După ce-și ia licența în matematici merge în Franța și e primul român cu doctorat în matematici dela Paris. Teza a susținut-o în ziua de 18—30 Ianuarie 1878 având ca subiect o chestiune de mecanică cerească: „*Sur l'invariabilité des grands axes des orbites planetaire*“. Succesul a fost strălucit. Presa franceză în frunte cu revistele de specialitate ca: „*Bulletin des sciences mathématiques*“ și „*Annalles de l'observatoire de Paris*“

cari au și publicat teza — i-a adus elogii. În țară faptul luase proporția unui eveniment de importanță națională. *Revista Științifică* a lui P. S. Aurelian și Gr. Ștefănescu, *Românul* No. 8 din Febr. 1878, *Dirobanțul*, întreaga presă românească de pe atunci l'a primit pe Haret în triumf. Reîntors în țară, la 1 Aprilie 1878 e numit profesor de mecanică rațională la Universitatea din București. Din Octomvrie 1881 e și prof. de geometrie analitică la Școala de Poduri și Șosele. În 1882 e ales membru în consiliul pemanent al instrucției, iar între 1883—1885 a fost inspector gen. școlar. În această calitate Haret vine în contact direct cu școala primară.

Ingrozit de halul în care se găsea pe atunci învățământul popular, face în 1884 celebrul său *Raport* în care arată mizeriile școlii și propune soluțiuni. Când în 1885 e numit secretar general al învățământului (până în April 1888) primul lucru i-a fost ca pe baza celor constatate în *Raport*, să întocmească împreună cu ministrul de pe atunci, D. A. Sturdza, un proiect de lege pentru organizarea școlilor.

Imprejurările de tot felul n'au permis ca acest proiect să devină lege decât în 1898 când Haret e ministru. În urma lucrării „*La mecanic sociale*” care l'a consacrat definitiv ca om de știință, Haret e ales, în Iunie 1879, membru coresp. al Academiei Române secț. științifică. Peste șapte ani, această secțiune îl propune ca membru activ, dar e ales geologul Cobălcescu. În 31 Martie 1892 însă, devenind un loc vacant prin moartea lui Emanuil Bacaloglu, Haret e ales cu unanimitate membru activ al Academiei Române. În această calitate, în afară de numeroasele rapoarte asupra lucrărilor prezentate Instituției el face și câteva comunicări originale, ca: „*Legea ariilor în mișcarea sistemelor materiale*”, „*Considerațiuni la studiul experimental al mișcării apei în canalele descoperite și la constituțiunea internă a fluviilor*” și *Accelerațiunea seculară a mișcării medii a lunii*” etc.

2. Haret și școala primară

Spiru Haret a fost pentru noi ceea ce a fost Guizot și Victor Duruy pentru Franța: *Organizatorul* învățământului de toate gradele dar mai ales al școlii populare. Ca să ne putem da seama măcar în parte despre ceea ce a realizat Haret în această direcție, trebuie să facem o scurtă reprivire asupra

trecutului școlii românești. În sec. 17-lea se ivesc ici colo câte o școală românească din care ieșeau preoții de sat — dar prin sec. 18-lea, sub Fanarioși, ele dispar pe măsură ce se îmulțesc cele grecești. Astfel pe vremea lui Ipsilante (1775), în Muntenia se găseau 21 școli prim. rom., toate la orașe. Prima școală primară rurală, românească se înființează în comuna *Brajba* (Dolj) de către Hagi Stan Jianu, la 1783. După doi ani (1785), încă două: *Hagiești* (Ilfov) și *Cornești* (Dâmbovița). Vornicia din 1838 a luat prima măsură oficială: «Să se înființeze prin toate satele, școale, urmând a lor învățatură numai în vremea de iarnă, adică dela 1 Nov. până la finitul lui Martie; ca în celelalte să se îndeletnicească pentru ajutorarea părinților, la lucrarea pământului: «Rezultatul acestei ordonanțe a fost că s'au înființat școli în 29 de sate. Între 1838—1864 s'au mai înființat încă 249 școli rurale. În timpul revoluției dela 1848 toate școlile au fost închise din ordinul guvernului pe motiv că învățătorii ar fi agenți provocatori ai revoluției». În Moldova s'au înființat conform dispozițiilor Regulamentului Organic „școli începătoare de județe.”

În 1859 erau în toată Moldova 25 de astfel de școli. În anul 1865 (al șaselea și penultimul al domniei lui Cuza) situația era: 353 școli rurale în Moldova și 1635 în Muntenia. Multe din aceste școli erau conduse de ardeleni refugiați de urgia ungurească. În 1897 când vine Haret în fruntea minist. instr. erau în țară 83 % analfabeți, iar țăranii erau în mâinile cămătarilor — creditul țăranesc; trei sute la sută! Ce a făcut Haret pentru îndreptarea lucrurilor? Ca secretar general al învățământului a contribuit la o sporire de: 234 școli rurale, 224 învățători, 25 școli urbane și 112 institutori. A fost ministru în trei rânduri și a înființat: 1. Între 1897—1899; școli: 216, posturi: 344. 2. Între 1901—1904; școli 242, posturi: 292. 3. Între 1907—1910; școli: 616, posturi: 1.097. În total: 1.342 școli și 2.069 învățători. Socotind și liceele etc. Haret a înființat *timp de 12 ani 1.980 localuri de școală!*

În anul 1910, când Haret trece la pensie și părăsește și ministerul, situația era: 4.695 localuri și 6.460 posturi. Deci, 138 învățători la 100 școale.

În timpul lui Haret (1897—1910) numărul învățătorilor a crescut dela 4.085 la 6.460, deci o creștere de 2.375 învăță-

tori în 12 ani, pe când înainte de el; timp de 29 de ani creșterea numărului învățătorilor a fost numai de 962!

Tot Haret e și creatorul grădiniilor de copii mici în România. Cea dintâiu școală de acest fel a înființat-o la 1 Dec. 1897 în Tulcea. Peste tot, a înființat 129 școli froebeliene.

3. Populația școlară

În urma înmulțirii școalelor și a posturilor și cum învățătorii erau acum bine pregătiți; sub Haret învățământul românesc luase un avânt neîntâlnit până atunci și nici chiar după el — până azi. Numărul știutorilor de carte s'a îndoit. Totuși, școalele și învățătorii erau relativ pușini față de marea număr de copii cari cereau școlaritate. Din această cauză, Haret a format diviziile și cursurile pe jumătăți de zile — lucruri cari au provocat multe discuții pe acele vremuri. Însă rezultatul a fost dela început, hotărâtor.

În primul an de aplicare a noului orar (1902) s'a obținut o creștere de 80.593 elevi înscriși, fața de anul școlar precedent. În anul școlar 1901—1902 un învățător avea 63 elevi; numărul a crescut însă foarte mult, așa că în 1904—1905 erau 87--88 elevi la un învățător — deci un spor de 35 %. În anul următor însă, când Haret plecase dela Minister, *frecvența a scăzut la 50 %!*

Cauza o spune Haret într'un *Raport* adresat M. S. Regelui pag. 90 și 92 *): „*Unii funcționari au mers până acolo că au anunțat sătenilor că amenziile s'au desființat cu totul. Rezultatul acestor fapte a fost că numărul școlărilor regulați în școalele rurale a scăzut imediat într'o proporție așa de mare, încât lucrul a devenit îngrozitor. Au fost școli cari au pierdut mai tot efectivul, altele l'au pierdut pe jumătate*“.

(Exact cam cece se p trece azi pela noi. Am văzut în Oct. a. c. că la Ciocmani veneau 1 (unu) 2 (doi) elevi la școală, din peste 130 cari frecventau școala de obicei. Nolarul din Surduc — un jidan maghiarizat — a spus țaranilor la primărie, în fața învățătoarei, că „nimeni n'are dreptul să mai amendeze” etc. Cum însă străinii, mai ales cei ce ne dușmănesc ca națiune, sunt atât de agreați în ălaj (cercetați oficiile publice mai însemnate și mai... lucrative!), nimeni nu se poate atinge de un fir de păr din capul acestui eredentist nerușinat — doar se știe câte dușmăni și-a creiat *Di Revizor Mărgineanu* pentru (înuta sa de cinstit slujbaș al statului și de bun român. Cine a sărit să-i dea o mână de ajutor? Ar fi bine însă să se cerceteze cazul dela Ciocmani, pentru — restabilirea adevărului — cât despre pedepsirea vinovatului... nu este cum, deoarece în tot Sălajul nu se găsește un notariat mai bun, să i se dea!...).

*) Circulara No. 5.1449 din 5 Sept. 1907.

Adoptând noile principii pedagogice Haret a introdus în școală învățământul agricol (a înființat învățători agricoli ambulauți) lucrul manual, serbarea sădirii pomilor, corurile bisericesti, cultul monumentelor istorice etc. În vara lui 1903 a instituit primele cursuri de lucru manual pentru învățători.

Tot el a creiat revizoratele școlare, inspectoratele și sub-revizoratele de control. Cantinele școlare (prima; 1898), obștiile, cooperativele, băncile, biblioteci, casa de credit a corpului didactic, sunt toate legate de numele nemuritor a lui Spiru Haret.

4. Haret și țărani

Haret se poate numi pe drept cuvânt și salvatorul țărâniei. La venirea lui în fruntea Ministerului Instrucțiunii țărani erau plini de datorii și exploatați într'un mod nerușinat de ciocoi cămătari. Haret, printr'o înțeleaptă colaborare cu toți dascălii țării, a adus, prin școală, salvarea masei populare. S'au înființat: 3000 bănci populare cu o jumătate milion, membrii, cu 75.708.294 Lei capital și care reprezenta, prin 1910, *cea mai puternică organizație financiară din țară*; 300 obștii săteștii cari plăteau arendă circa 6 milioane Lei și cultivau peste 209.646 hectare de pământ; 186 magazine cooperative de consum cari au desfăcut timp de 12 ani mărfuri în val. de 4 milioane Lei; 173 cooperative de exploatare de păduri, lăptării, brânzării, brutării, grădinării, desfaceri de ouă, etc. Deci o muncă uriașe, pentru ridicarea economică a poporului pe lângă cea culturală — cari, spunea Haret — «trebuie să meargă mână în mână». El, cunoscând mai bine ca oricine poporul, a prevăzut întocmai, efectele sufrajiului universal și a expropriării, întrucât trebuia să i se dea mai întâiu poporului, cultura necesară.

5. Haret și învățătorii

Haret își iubea cu adevărat ostașii și a luptat din răsuferință pentru ridicarea dascălimii din toate punctele de vedere. Pe foarte mulți îi cunoștea personal, îi avea prieteni și întreținerea o vastă corespondență, particulară, ocupându-se până și de soarta dascălului din cel mai neînsemnat cătun. Iată ce scrie d. C. Stere despre acest lucru: *Și acestui rob (inv.) S. Haret a știut să-i vorbească nu ca ministru „șef al școalelor“ ci ca*

om. ca cetățean, ca Român, și, intrând în relații personale și directe cu el, să trezească în inima lui conștiința demnității omenești, să-i insuflă mândria înaltei sale misiuni sociale și naționale, chemându-l la muncă COMUNĂ pentru cultura și propășirea neamului, și ridicându-se el însuși, ministrul, ca protector și scut împotriva tuturor urgiilor“.

În 1907, când învățătorii au fost învinuiți ca instigatori ai răscoalei fărânești, Haret cu autoritatea sa a spulberat aceste învinuiri nedrepte reabilitând corpul dascălesc.

Pentru învățătorii merițuoși, pe lângă înființarea gradelor și a decorațiilor, a organizat călătorii de vacanță prin toate provinciile țării și chiar în străinătate. Astfel de călătorii s'au făcut în Danemarca, Suedia, Norvegia, Germania, Olanda, Belgia, Herțegovina, Italia etc.

Se cimentase o așa de puternică legătură sufletească între ministru și dascăli, încât toți învățătorii și profesorii țării se făcuse un zid în jurul său -- ceea ce a făcut să se vorbească, -- într'un timp pe nedrept, despre un „partid Haret“. Haret însă, a fost mai presus de orice ambițiuni și meschinării politice. Deși făcea parte din partidul liberal, el n'a întrebat niciodată pe vreun subaltern al său despre vederile lui politice. Legătura sufletească nu era numai între învățători și ministru ci și mai vârtos între învățător și masa poporului. Țăranul prețuia școala și pe dascăl, care îl salvase dela ruină. Astfel devenise învățătorii din vechiul Regat, o forță prețuită și chiar cultivată de toate partidele politice. De aceea, *să avem azi un Haret, s'ar schimba nu numai viața economică a țăranului ci și viața politică a țării!*

Incheiu cu frumoasele cuvinte rostite de Dl N. Iorga la congresul învă. din Focșani, în 1907: *«Acel care a lucrat, atât de mult și de bine pentru ridicarea dumneavoastră, a școalei și a țărânimii și căruia îi datorați în cea mai mare măsură puterea pe care o reprezentați în opera de luminare a poporului, este fostul ministru al școalelor Spiru Haret. Și când vă vorbesc de el, în semn de respect, sculați-vă în picioare.»*

Vasile Iluțiu

Polona - Turda.

Spiru Haret și învățătorii

Nu cred că există învățător, care să nu cunoască astăzi activitatea dezvoltată de Spiru Haret, pe terenul școlii și al culturalizării poporului. Impins de o dragoste înăscută spre științele exacte, a pus în uimire pe cei mai de seamă oameni din Franța și de aiurea.

Cu toate acestea, el lasă știința pe mână a doua și se dă cu totul în direcția educației poporului. Profesor universitar în București, unde funcționează până la 1911, când iese la pensie. Era pentru studenți un exemplu viu. În 1882 e numit ca membru permanent la Ministerul Instrucțiunii, apoi inspector școlar, secretar general, când pătrunde în viața reală a școlii, ajungând ministru al instrucțiunii în 1897.

Cea mai rodnică activitate a dezvoltat ca ministru. S'a luat la harță, prin memoriile lui, cu persoanele cele mai mari și cu răspundere. Și dreptatea a fost de partea lui. A fost un ministru neîntrecut până acum de nimeni. Il putem numi *ministru geniu*. Muncește din toate puterile pentru promovarea și luminarea maselor populare, scufundate în bezna neștiinței. Face apel la învățătorime — fiindcă numai în învățători era scăparea, care-l și urmează.

„Școala primară — zicea el — are datoria de a forma conștiința națională a poporului, de a-l face să-și cunoască trecutul, pentru a-și cunoaște rostul său în prezent și chemarea sa în viitor. Școala primară trebuie să creeze simțul de solidaritate națională, fără care un stat nu poate crește și care dă tărie unei națiuni și încredere în sine“. Iată lozinca Marelui Haret.

„Și învățătorii, ridicați la pieptul de părinte, i-au înțeles graiurile inimii, graiurile iubirii de țară și muncind fără șovăire, povățuiți de sfaturile luminoase ale lui Haret, au sfărmat lanțurile umilirilor nedrepte și ale disprețului (ca acum) chinuitor. Cântă, apostol însuflețit al satelor, vredniciile părintelui tău înțelept.“

Și învățătorul covârșit de lumina recunoștinței, își deschide inima grăind: »Ești cel dintâiu care ne-ai înțeles și iu-

bindu-ne cu iubirea sufletului de apostol, în loc să ne lovești ne-ai ajutat, în loc să ne încurci ne-ai luminat cărările, ne-ai armonizat eforturile, te-ai pus în fruntea noastră, ca un viteaz general și ai împărtășit laolaltă bucuriile muncii de desrobire, dar și suferințele și lovirile de martir ale unei cauze mari. În noi se arunca o săgeată, în tine o sută. Totdeauna însă, neînfricat, ne-ai îmbărbătat și ne-ai îndemnat: „*Înainte cu credință în izbândă!*“

Spiru Haret acesta a fost. Părinte cu adevărat. Un om chibzuit, care pășea încet și sigur. Cu o voință înceată, dar îndârjită. Nu se dădea abătut dela ceea ce credea că e bun și drept. Învățătorul era iubit — nu ca acum, Era răsplătit, dar în schimb i se cerea o muncă fără preget: în școală, pe la cercurile culturale, etc. etc.

Spiru Haret a fost și ca el nu mai sunt. El trimitea învățătorimea părintește la muncă, iar acum sunt trimiși — cu dispreț la sinucidere și în mare la inec. Oameni noi, concepții noi.

Spiru Haret este un exemplu viu pentru cei din zilele noastre. Poate fi numit cu drept „*omul școlii*“ și „*părintele țărănimii*“.

Deaceia astăzi, când se împlinesc 20 de ani dela moartea lui, se cade ca noi învățătorii din întreaga țară să-i aducem prinosul nostru de recunoștință.

Pentru un învățător Marele Haret poate fi un îmbold în munca de toate zilele, iar pentru un ministru, întotdeauna un exemplu.

În veci să fie proslăvită memoria lui. Amin.

L. Cosma.

SPIRU C. HARET

(OMUL ȘCOALEI)

În 17 Decembrie 1932 sunt trecuți douăzeci de ani, de când rămășițele trupești ale idealistului Spiru C. Haret și-au găsit eternitatea într'un cimitir bucureștean.

Tumultul sgomotului bucureștean, în ziua de mai sus — poate — îi va trimite împreună cu noi învățătorii, amintiri în lumea de-apoi, căci a fost omul școalei și al culturii care a pregătit România spre progrese. În această zi întreaga învățătorime va presăra petale de flori pe mormântul omului nostru Spiru C. Haret. Zic al nostru, pentru că el a fost primul care ne-a înțeles și l'am înțeles. Poate lui i-a fost sortit să facă atâta capo d'operă din învățătorimea și școala românească! El vede în școală o instituție care trebuie să lucreze la cultivarea cetățeanului de mâine. Misiunea școalei și a educatorului este de a forma oameni capabili să gădească și să se conducă singuri. Pentru aceasta el cere învățători buni — ceeace și face prin organizarea școalei normale. Ca să relev marea operă ce ne leagă de numele Spiru C. Haret, nu are aci loc, deoarece îi cunoaștem cu toții prea bine meritele și munca, — mă voiu mărgini în parte la câteva, — dar scurt.

În 1896 prepară proiectul pentru înaintarea învățătorilor. În 1897, ca ministru, prepară legea pentru organizarea învățământului, după care cu mici modificări ne conducem și azi. Îndeamnă spiritele acelei vremi spre activitate extrașcolară. El este inițiatorul cercurilor culturale, conferințelor populare, șezătorilor sătești, cantinelor școlare, școlilor profesionale, grădiniilor de copii, bibliotecilor populare, lucrului manual, băncilor populare, cooperativelor sătești, al Casei corpului didactic, organelor de control ș. a. Toate acestea ne spun că era într'adevăr »Omul școalei«. Acestea ne spun totul cine a fost Spiru C. Haret. Organul tuturor acestor acte de cultură-lizare a masei era revista »Albina« și broșurile societății »Steaua.«

Marea operă de culturalizare a școlii, învățătorului și a satului lui i se datoresc. Munca celor patruzeci de ani în interesul acestora, îi vor aminti mereu memoria. Temeiul culturii într'o țară este învățământul primar, de aceea să i se dea toate cele de lipsă.

A înțeles atât de bine maxima: »Să muncim pentru progres care este legea viitorului nostru!« Și — legea viitorului o a făcut realitate. El dă însemnătate istoriei, căci spune: prin ea cunoaștem trecutul pentru a înțelege rostul în prezent și chemarea în viitor.

Naționalismul care a pregătit spiritele anului 1916, în mare parte lui i se datoresc. Prin aceasta a dat tot ce poate da naționalismul unui om. Învățătorii erau camarazii săi și el era camaradul lor. Această tagmă obladuită de vreme, acest funcționar care va culturaliza societatea de mâine, acela care va aduce glorie neamului, — învățătorul, — trebuie ajutat, trebuie respectat și trebuie inițiat în toate. El a zis aceasta.

De atâtea se leagă numele dispărutului Spiru C. Haret, încât memoria lui baremi în lumea de-apoi va fi binecuvântată de Domnul. Piatra mormântului lui Spiru C. Haret cuprinde prea puțin gloria lui.

Reminișcențe de aduceri aminte, merită în fiecare an din partea camarazilor săi. În liniștea monotonă, — în lumea de-apoi — să-i transmitem întregul complex al cuvântului — recunoștință. Adierea firului de iarbă de pe mormântul său, — să-i transmită urări din partea noastră. Să dea Domnul ca în eternitate să urmeze calea veșniciei spre purificare. Veșnicia să-i fie paradisiacă. Să plantăm pe mormântul lui din când în când flori de »nu mă uita« asociate cu regrete unanime ce le-am nutrit prin dispariția sa.

Domnul să-i dea fericirea vecinică.

Savu Gheorghe.

Cel dintâi mare cărturar organizator, la o răspântie a învățământului nostru obștesc

Țara mică de eri, vechiul Regat: România înfiripată de curând, abia cu 27 ani în urmă, din fericita unire a celor două Principate surori, Țara românească și Moldova, lupta din răspuțeri să răsbiască greutățile firești ale începutului. După înfăptuirea măreată a înțeleptului făuritor al unirei: Cuza Vodă, cu așezămintele-i de obște, rămase nepieritoare amintire urmașilor recunoscători, printre cari, — mulțumită luminatului său sfetnic M. Kogălniceanu, — un loc deosebit revine fără îndoială înțelegerii rosturilor învățământului, în special a celui obștesc (sătesc) atât de vitregit prin forța împrejurărilor, — Țara unită, sub cel dintâiu și mare domnitor al său, coboritor din glorioasa dinastie împământenită, de Hohenzollern-Sigmaringen, în persoana Principelui Carol, pornește cu demnitate pe drumul larg al propășirii. În toate ramurile așezămintelor de căpetenie, hotărîtoare pentru ridicarea și înălțarea Neamului românesc desrobot din neagră încătușare a veacurilor. După ce prin lupte vitejești își proclamase neatârnairea (10 Maiu 1877) această neapărată garanție a oricărei desvoltări etnice și puse în ziua de 10 Maiu 1881, coroana pe capul celui dintâiu Rege al său, Carol I., — întrând astfel în rândul țarilor de seamă ale Europei. Dacă vom considera, că în plinul secol »al luminii,« la începutul jumătății a doua a veacului al XIX-lea, învățământul românesc, acest factor fundamental, hotărîtor în marele angrenaj al oricărei înaintări etnice neapărate, rămăsese limitat în bună parte încă tot între cadrele unei faze, reprezentată printr'un număr de școli sătești, disparent față de necesitățile reale ale vremii și prin cele câteva școli secundare, răslețite pe întinsul înăbușitor al unui curent grecesc, străin de neamul ocrotitor, — am schițat în general marginile lui culturale. Și dacă învățământul de toate categoriile constituie una din temeliiile pe cari se razimă întreg complexul condiționant al marelui proces de culturalizare și în urmare de progresul inexorabil al unui

neam, vom înțelege, că — la această vreme — a rămas aproape totul de împlinit, pentru că acest învățământ corespunzător inițiat și îndrumat, să-și poată începe, continua și înfăptui importanța lui operă de activare constructivă. Iar dacă nu vom scăpa din vedere, că pe întinsul lui, rămas atât de neexploatat, se prezintă din primul moment, amenințătoare și imperioase două capitale probleme: risipirea analfabetismului grasant și întărirea conștiinței naționale, — condițiuni importante, dacă le vom considera și numai din punctul de vedere al ființei etnice, — vom înțelege, că glasul vremii a impus înainte de orice altă intențiune activantă, — considerarea, temeinica organizare, răspândirea și întărirea necesară a învățământului cetățenesc, de interes general: a celui primar. Pentru că apoi, deasupra acestuia, cași pe o solidă temelie, să se treacă la clădirea măreței alcătuirii: ridicarea Pantheonului culturii naționale.

Și toate aceste, într'o vreme atât de înaintată, între împrejurări, — cari ne vor reaminti, că cea dintâi lege care îmbrățișează »chestiunea școalelor începătoare« și datează abia de câțiva ani în urmă, este: Regulamentul Organic (1831—48) care în Secția IV. Cap. 8, Art. 26, prevede pentru Țara românească (Muntenia) înființarea de școli începătoare pentru ambele sexe *prin toate capitalele județelor* (numai), iar pentru Moldova „*pentru capitalele celor mai însemnate județe*“. În anul 1851 domnitorul Moldovei Alexandru Ghica Vodă aprobă un regulament școlar, în care se prevede pregătirea învățătorilor primari. În anul 1863 funcționau în Muntenia 1867 școli primare, din cele 2200 cari existaseră cu puțin înainte, în Moldova întreagă numai 64. Cea dintâi lege organică și relativ complectă, referitoare la învățământul primar, este Legea instrucțiunii din anul 1864, în timpul căreia există un număr de 2665 școli primare sătești cu un singur învățător. Lege, care în partea I. cap. II. se ocupă cu organizarea instrucției primare, prevăzută obligatorie pentru copiii dela vârsta de 8—12 ani. Partea II. cap. I., se ocupă de pregătirea personalului didactic primar, deci de una din cele mai importante probleme a învățământului, parte, care cu toate acestea constituie cea mai slabă latură a legii, lăsând mult de dorit prin tratarea ei superficială. Prevede la țară școale mai mult mixte cu 1 învățător, la orașe separate, cele de băieți având 3 clase

cu 3 institutori, cele de fete cu 2 institutoare. Școala primară era pusă sub îngrijirea și controlul consiliilor comunale. Legea din 1864 află școalele instalate în localuri mizerabile, având un mobilier foarte primitiv și neigienic, care în unele locuri — destul de frecvente, — lipsia chiar în întregime. Materialul didactic se reducea la cele câteva cărți de școală. În anul 1865 statul a cheltuit pentru școalele sătești 558.222 Lei. Învățământul primar urban se prezintă într-o situație mai favorabilă. În anul 1865 se aflau, împreună cu Basarabia, 165 școale urbane, dintre cari 70 pentru fete. Învățământul primar urban însemna pentru stat o cheltuială de 1,230.000 Lei (după ziarul »Vestitorul.«).

Constituția din 1866 stabilește gratuitatea și obligativitatea învățământului primar. Pe lângă toate acestea condițiuni favorabile, numărul școalelor primare sătești, în loc să crească, scade treptat, încât în anul 1877 se aflau în țara întreagă numai 1900 posturi de învățători și deci tot atâția învățători. De astădată însă, această împrejurare caracteristică alarmantă a făcut să se sesizeze pentru prima oară autoritățile școlare superioare. Și astfel putem înregistra prima încercare de reformă serioasă a legii învățământului primar în vigoare din 1864. Marele bărbat de stat al vremii, eruditul profesor universitar Titu Maiorescu, în calitate de Ministru al Instrucțiunii, printr'un memoriu documentat a încercat în două prilejuri îndreptarea situației, prin unele modificări aduse legii din 1864, însă fără vre-un rezultat mai remarcabil.

În această situațiune surprinde învățământul anul 1886, an, care prin aportul lui amplu și bogat, constituie începutul unei noi epoci a învățământului nostru românesc de toate gradele. Epocă, pe care am putea-o denumi regenerarea și reorganizarea acestui învățământ. În acest an, anume ajungând Ministru al Instrucțiunii Dimitrie Sturza, acesta își alege un colaborator deosebit de valoros, în persoana marelui profesor învățat, Spiru Haret, o fire entuziastă, neobosită și idealistă, care a înțeles să se consacre din toate puterile și cu cea mai adâncă pătrundere marilor interese ale învățământului atât de neglijat și decadent. Numit din partea ministrului menționat în calitate de secretar general, Spiru Haret profesorul însuflețit deveni în curând neobositul animator și neîntrecutul reformator și organizator al învățământului de

toate categoriile. Ori, chiar pentru a prezenta în cât mai justă înfățișare marcanta personalitate a acestui ales cărturar organizator, — am înțeles să expun în prealabil în cele specificate icoana fidelă a unei moșteniri, din cadrele cărei ne va apare astfel mai proeminent, mai lămurit și mai concludent întreg rolul și rostul împlinit din partea acestui distins îndrumător al chemărilor dascălești, intențiune, care cuprinde motivul determinant al acestor rânduri. Scop, care se desprinde cu atât mai justificat și mai plin de interes pentru noi, cu cât vom remarca, că deosebita atențiune și preocupare a marului dispărut în ziua de 17 Decembrie 1912 s'a manifestat în totdeauna, în special față de soarta învățământului primar atât de mult legată de bogata lui activitate organizatoare.

Deaceea interesul lui primordial și predilect se concretizează în reformarea și intensificarea acestui învățământ, al cărui rost l'a prevăzut și înțeles cu o neobicinuită putere de intuiție. Principiul care l'a călăuzit în această direcție, era: în fiecare județ, pe cât e posibil, să fie câte o școală normală de învățători, și în fiecare sat să fie cel puțin un învățător. Intru acest scop a și fost însărcinat din partea Ministerului Instrucțiunii D. Sturza, cu facerea unei anchete școlare generală. Înăsărcinare, pe care și împlinit-o cu toată seriozitatea și conștiințiozitatea, care l'a caracterizat în special cu acest prilej, din care a înțeles să-și facă un act de interes deosebit. Constațările desprinse din partea lui cu această ocaziune, se reflectează învederat în documentatul său proiect de lege, devenit epocal în analele învățământului nostru, — pe care l'a prezentat Parlamentului pentru aprobare în acel an (1886). Proiect, care devine lege în întregime, a marcat începutul »regenerării« învățământului românesc, privind întreaga lui organizație și toate gradele. În momentul înțrării acestuia în vigoare, s'a constatat, că în țara întregă există 2698 școale sătești, dintre cari 78% subvenționate de stat și 22% din partea comunelor. Amăsurat prevederilor acestei legi, a luat atunci ființă o mare mulțime de școale primare rurale și urbane, organizându-se după normele indicate și o mulțime de școale de alte categorii, în special: normale. Atunci s'au înființat școalele normale de fete din Iași și Craiova, pe lângă aceea dela Azilul »Elena Doamna« din București. Atunci se deschide în București și prima școală normală de institutori,

la început cu 4, apoi cu 5 ani de curs, care a dat 14 serii (în total 247) de învățători, floarea dascălimei primare de pe vremuri. Această școală, în care intrau absolvenții de 4 clase secundare, considerând pregătirea pedagogică, teoretică și practică a candidaților, a fost organizată, având și școală de aplicație, după modelul școalelor similare din Germania. Metode cari au fost apoi încercate în anul 1888 și la școala normală din Iași.

Cu colaborarea unor profesori, cași G. Ionescu Gion, protopresbiterul Simion Popescu, venit și dânsul în țară dela Sibiu și împreună cu alții, această școală »a fost o stea conducătoare pe orizontul nostru cultural, la care privia cu drag toată lumea românească,« cum a spus ministrul D. Sturza în discursul de deschidere a școalei. Insuși Regele Carol I., ministrul de Instrucțiune cari s'au perândat, inspectori și profesori de toate categoriile au învrednicit cu prezența lor această școală, asistând la lecții atât la școala normală, cât și la cea de aplicație. Distinsul prozator Al. Odobescu a ținut mai mult la această școală, cercătată apoi și de profesori străini, francezi, germani, italieni, elvețieni, bulgari, sârbi și unguri, veniți în țară să viziteze organizația școalei primare, conduși de autoritățile școlare superioare. Absolvenții acestei școale au dus cu ei prin toate părțile țării dragostea și însuflețirea de școală, devenind reprezentanții aleși ai chemării dascălești, ajungând organe de control și distingându-se prin diferite elaborări de cărți metodice. În anul 1899, țara fiind încercată de o secetă cumplită, ministrul D. Sturza a scăpat-o de o teribilă criză financiară, cu reduceri în numărul funcționarilor, cu scăderi proporționale ale lefurilor, propuse de profesorul Spiru Haret, pentru toți salariații statului. Nu e lipsit de interes să menționăm, că tot la propunerea acestui dascăl prevăzător s'a preconizat și constituirea celor dintâi comitete școlare, în calitatea de ministru, la care ajunsese mai târziu.

Astfel rămâne să stabilim, precizând pentru posteritate că acest mare învățat, profesorul neobosit, Spiru Haret, a fost și trebuie să rămână în amintirea generațiilor cari vor urma, un mare regenerador și organizator al tuturor școalelor, în special al celor normale, cu o deosebită privire asupra celor primare, al căror număr l'a apropiat de al celor contemporane, devenind astfel cel dintâi, cel mai mare și deci adevăratul

restaurator al învățământului sătesc. Nu vom trece cu vederea nici străduințele lui cari denotă o mare prevedere practică, slăruind pentru înființarea băncilor rurale, străduință, care învederează o idee dintre cele mai originale, reliefând odată mai mult vasta lui personalitate. Vom recunoaște, că bogata lui activitate marchează o epocă de intensă prosperare a învățământului, pentru a cărui dezvoltare a dat impulsul atât de puternic spre realizările ale căror martori învredniciți suntem. Istoria învățământului primar din România de curând întregită va face amintirea cuvenită distinsului său animator, care i-a imprimat nedespărțitul specific al deosebitei lui personalități pedagogice. Și numele marelui dascăl organizator, Spiru Haret, se va înscrie cu vrednicie alături de aceia ai marilor îndrumători ai neamului românesc: Mihail Kogălniceanu, Ion și Titu Maiorescu, Dimitrie Sturza, Take Ionescu din trecutul de plină ascensiune culturală din România unită de ieri și întregită de azi, la care a știut să contribuie atât de strălucit cu neobositele și neobicinuitele lui puteri.

Carei, 21-X-1932.

Elena Iepure.

Spiru Haret

1851—1912

Între oamenii mari, de care se leagă fapte mărețe în statul nostru, este în primul rând marele Haret.

Născut în Iași, în anul 1851, cunoaște încă din anii copilăriei lipsa, care-l îndeamnă a fi sânguincios și veșnic în lucru. Poate chiar acest fapt contribuie la formarea caracterului său, atât de apreciat în faptele mari din viața sa de om de stat. Căci nimeni n'a fost mai hotărât la fapte, mai înțelegător cu subalternii și mai pornit la lucruri mari ca Spiru Haret. Veșnic preocupat, torcea în tăcerea sa, firul ce duce la luminarea maselor populare pe care le iubea ca un părinte pe copiii săi. Dar niciodată n'a scos la iveală faptele lui. Nici o foaie n'a scris de activitatea lui Spiru Haret, cum fac oamenii cei mai înalți de azi. N'a fost nici demagog. Omul, cel ce-și făcuse studii serioase în viața sa de student, nu-i plăcea decât munca bine chibzuită și fără nici un pic de zarvă.

Modest, el pășea hotărât la lucru și niciodată n'a lăsat ceva neisprăvit sau neîmplinit din ceea ce a promis, tocmai pentru că orice faptă a sa, era cronometric gândită și judecată, înainte de a o începe.

Studiile primare le-a făcut în Dorohoiu, Iași și București; iar pe cele liceale la Sf. Sava, în niște ruine, care numai pentru internat nu puteau fi. Terminând liceul, în care timp a tradus *Astronomia de Quetelet* tipărită de Junimea Română și *Trigonometria* tipărită în 1873, se înscrie la Universitatea din București, unde-și dă licența în 1872. Primind o bursă, merge la Paris unde în anul 1875 trece licența în matematici, în fizică în 1876 și peste doi ani, în ziua semnării tratatului dela San-Ștefanv își susține teza de doctorat (30 Ianuarie 1878). În ea atinge probleme rămase nerezolvate dela Laplace.

Venind în țară, e profesor la universitatea din București, unde stă până în 1911. Aci e model de profesor. Cum însă patria cerea să-și sacrifice profesoratul pentru a da mână de ajutor în organizarea internă, fiind la începutul ființei noastre ca stat, Spiru Haret apucă calea politicei și din «omul științei» devine «părintele țărănimii.»

El urcă încet, încet toate treptele, până la Ministru al școalelor și din observațiile ce le avusese ca membru în consiliu permanent 1882, ca inspector și ca secretar general la Instrucțiunea Publică 1886 începe să lucreze și să înlăture lacunele ce erau. Devenind ca ministru apoi în 1897, 1901 și 1907 își dă toată osteneala ca să facă din școala primară adevărate focare culturale.

Organizează ministerul, serviciul de control, cercurile culturale ridică școale și pune pe toți factorii activi ai satelor la o muncă armonioasă. Văzând că starea economică a satelor este pricina scăderii culturii în popor, caută îndreptarea ei, prin cooperajie. Pentru aceasta face din preoți și învățători două cete de legionari, pe care îi entuziazmează la muncă, nu cu ordine și circulări, ci cu însuși colaborarea sa. El, cel dintăiu și poate ultimul om de stat dela noi, care considera pe umilii factori culturali ai satelor, ca singurii în stare să ridice starea economică și culturală a țărănilor. Deaceea orice cerere a oricărui om, el n'o lăsa ca mulți alți la dosar nerezolvită, ci cetind-o până la finit, o studia și apoi îi da rezo-

luția. Compătimea pe suferinți și la aceasta se adouga, poate, și starea lui fizică, care era cam debilă.

Un mijloc al său de a se face ascultat era și scrisorile, pe care da foarte mult. Căci Spiru Haret, întreținea corespondență cu subalternii săi, prin care-i povățuia și îndemna la lucru. Astfel de scrisori au rămas adevărate talismane pentru posesori și când cineva căuta să le batjocurească misiunea, ei arătau scrisoarea lui Haret, finută cu sfințenie.

A avut Spiru Haret și nemulțumiri — Dela propaganda culturală și economică împrăștiată de agenții lui, a răsărit răscoala țărănească din 1907. Și-a fost tras la răspundere pentru tot ce a scris și vorbit. N'a voit să se apere, fiindcă el lucrase pentru o cauză sfântă. Dar când subalternii săi mult mai slabi au fost condamnați, Spiru Haret, cu toată energia le-a luat apărarea. Atunci n'a cunoscut interes politic, ci cu cea mai mare îndârjire a căutat să convingă, el omul studiului social, că problemele sociale, nu se pot rezolva decât pe baza marilor reforme, care tocmai după marele războiu s'au împlinit, dând în evidență și mai mult personalitatea lui.

La vârsta de 61 ani, în 17 Decembrie 1912, marele Haret se stinge; iar la mormântul său colaboratorii lui, prin glasul lui I. Mihalache spun: «O țară întreagă, un neam întreg te va binecuvânta acum și în vecii vecilor».

N. D. Corăciu.

Buletinul Revizoratului școlar al jud. Sălaj

(Circularele se vor înregistra imediat, comunica tuturor membrilor corpului didactic și executa întocmai).

Important

No. 6467—1932.

Completarea chestionarelor

Comunicăm, pentru strictă conformare și executare, ordinul Dlui Inspector General Traian Gherman, cu adaosul că chestionarele se vor înainta Revizoratului școlar, în termenele fixate, *în câte 2 exemplare*.

Chestionarul No. I. se va completa de toți directorii școlari; No. II. de învățătoare, iar No. III și IV învârstat și anume No. III de câte un învățător dela școalele aparținătoare cercurilor culturale numerotate cu No. cu soț și Chestionarul No. IV de câte un învățător dela școalele din cercurile culturale cu număr cu soț (în tabloul No. 5222—1932 publicată în revista No. 10).

Completarea se va face cu mare, atențiune, răspunzând cu precisiune la toate întrebările de chestionare. Nici o întârziere nu se admite.

De executarea întocmai răspund dnii directori.

„Domnule Invățător!

On. Minister cu ordinul No. 179.094—1932 a binevoit să mă numească inspector general și pentru învățământul primar din Ardeal.

Scopul acestei numiri e, să constat de-o parte situația învățământului primar, de alta parte de a mă informa asupra activității extrașcolare a Membrilor Corpului didactic de curs primar.

Situația învățământului primar voiu avea ocazia să o cunoșce prin inspectarea școalelor, asistând la lecții, ceace voiu și cerca să fac în cadrele posibilității, cât mai intens.

În ce privește activitatea extrașcolară a învățătorului voiu avea puțină să o cunoșce desigur în primul loc prin deplasarea la fața locului și luând contact direct cu învățătorul și cu cei încredințați conducerii lui; dar nu mai puțin adevărat e și faptul, că aceasta lature a chesiunii se poate cunoaște și din felul, cum știe învățătorul să înțeleagă și să adăncească anumite probleme de ordin social și cultural.

Iar pentru cercotarea acestei probleme nu e indispensabil contactul direct și personal. E suficient dacă se pune problema în discuție, iar învățătorul își dă răspunsul în câteva șire scrise, potrivit realității.

De aceea, în baza autorizației, ce mi s'a dat din partea On. Minister, îmi permit să Vă adresez alăturat două chestionare, — unul de ordin strict școlar, altul de ordin social, — cu rugămintea și invitarea de a Vă conforma.

La primul chestionar — istoricul școalei — având în vedere, că are să se bazeze pe o cercetare mai minuțioasă a arhivelor locale și a altor factori, veți avea să răspundeți până la *finea lui Februarie 1933*.

La chestionarul al doilea — cel de ordin social — bazându-se acesta pe observarea faptelor și pe contactul cu locuitorii satelor, considerând, că timpul cel mai potrivit pentru accasta e timpul de iarnă *sunteți rugați să răspundeți până la 20 Ianuarie 1933*.

Răspunsurile Dvoastre — obligatorii — se vor concentra la Revizoratul școlar, de unde vor fi predate deodată pentru scrierea unor monografii, în cari vor fi perpetuate pentru posteriate multe fapte istorice și sociale și alătura de ele vor fi date posterității și numelo și munca Dvoastre.

Subsemnatul mă voi simți îndatorat a remarca în referatele mele oficiale munca ce o depuneți afară de școala ca On. Minister să aibă în vedere în aprecierea Dvoastre.

Inspector general:
Traian Gherman

I.

Monografia școlii din comuna .....

1. De când există în localitate școală românească? (În această privință, a) veți consulta arhiva școlii, a comunei și în special arhiva parohiei, cu îngăduința dlor. preoți; b) veți întreba bătrânii satului, cari Vă pot servi date foarte prețioase din timpul, când încă nu se găsesc date oficiale din arhive. Veți nota numele și etatea persoanei, care v'a dat informațiile.)

2. Întru cât a existat școală românească, dar a fost sistată, sau transformată în școală cu limbă de predare străină, a) se va nota decând și până când a existat ca școală românească; b) cari au fost motivele sistării, sau transformării?

3. Cine a fost și e azi susținătorul școlii? (Confesiunea? comuna? sau vre-o societate, ori particular?) Cu ce a contribuit la susținerea școlii? (A dat localul, mobilierul, plata învățătorului, a servitorului etc.).

4. Cari au fost învățătorii — *cu numele* — cari au funcționat la școală? De când și până când? Ce pregătire au avut și unde și-au câștigat-o?

5. Cam ce metode au folosit în educație și predarea materiilor (Se vor nota din spusele localnicilor întâmplări din viața lor, pot fi chiar cazuri hazlii, se va nota ce rol a avut în educație „virgașul“ și alte metode similare.)

6. Cam ce materii s'au predat în școală?

7. Au dezvoltat și o activitate extrașcolară? Au înființat bibliotecă, ori coruri bisericești și lumești? Au dat reprezentații teatrale? Au introdus în comună gazete? Ce gazete se cetesc azi? La ce acțiuni de ordin național și cultural au luat parte de ex.: Astra, Memorandul, mișcarea în potruva Hajdudorog-ului etc.) S'a distins vre-unul ca scriitor, ori literat, ca de ex.: Ioan Pop-Reganul.

8. Se cunosc azi rezultatele activității lor? (Câți știutori de carte sunt din generația crescută de respectivul învățător, și câți analfabeți? Ocazia potrivită de a se face, pe generații, o statistică și temeinică, câți știutori de carte și câți analfabeți sunt în localitate, dela 15 ani în sus.)

9. Ce plată au avut învățătorii în cursul timpului? (În numerar? În cereale? etc. Cunoșc sat, unde între altele învățătorul avea plată mâncarea pe rândul satului.)

10. Ce manuale s'au folosit în școală? (Să se adune din sat orice carte de școală dinainte de războiul mondial, cu scopul de a se pune baza unui muzeu școlar. Se va nota până când s'a învățat cetitul și scrisul cu litere cirile, și când s'au introdus literele latine.)

11. În cursul timpului ce oameni de valoare — culturală și politică — învățători, preoți, funcționari, medicii etc. au eșit din școala primară? (Vor fi menționați cu numele și se va da o scurtă biografie pentru fiecare.)

12. Ce clădiri școlare au fost în cursul timpului?

13. De când se află școala în actuala clădire?

14. Când s'a înființat postul II, III sau etc. la școală?

15. Sub regimul unguresc ce ajutor de stat a avut școala și care era numărul populației, căreia i-se dă acest ajutor?

16. De când se conduc registre școlare?

17. Să se copieze din arhiva școlii, ori a parohiei contracte de angajamente — plata învățătorilor — și alte acte vechi, cari le credeți potrivite, cu ortografia în care sunt scrise?

18. Ar fi de dorit într-un cât se poate, să se anexeze câte o fotografie a clădirilor școlare, vechi și actuale, și a învățătorilor, cari au activat în acestea.

Inspector general:

Traian Gherman.

II.

„Cromatica

Stimată Doamnă (Domnișoară)

Desigur cunoașteți arta femeilor noastre dela sate de a vopsi lâna și diferitele obiecte cu culori extrase din scoarța pomilor și din diferite plante. Aceasta indeletnicire casnică e un merit netăgăduit, care a făcut totdeauna cinste femeilor dela sate și lo-a ridicat, prestigiul în fața altor neamuri.

Durere, azi această indeletnicire se practică tot mai puțin, culorile extrase din plante sunt înlocuite cu preparate străine, anilină, care nici pe departe nu au durabilitatea extraselor din plante, nici nu dau nuanțele de culori firești motivelor românești

șt pe lângă aceea sunt vătămatoare și sănătății și strică, slăbesc și materia vopsită în ele.

D-voastre aveți frumoasa îndatorire morală să stăruiti în cercul DV. să nu fie părăsită *vechea cromatică*, obișnuită în curs de veacuri de femeile neamului nostru.

De aceea sunteți călduros și insistent rugată să adunați și să însemnați toate datele și cunoștințele din satul DVoastre, practicate *în cromatică, adica vopsirea materiilor*.

Veți însemna fiecare culoare din ce se poate obține? Ce plantă, ori scoartă de pomi se folosește? Se va nota numele popular obișnuit în comună pentru plantă, ori arborile respectiv.

Când se culege planta? Cum se păstrează? Ce credințe și legende sunt în legătură cu planta respectivă? În ce locuri crește? Dacă știți și altă numire, ori cunoașteți numirea tehnică a plantei o veți nota. Când se pregătește culoarea din plante? Ce pregătiri se fac pentru extragerea vopselii? Cum se prepară? Ce material (lână, bumbac, ouă, lemn etc.) se pot culora cu singuraticile culori?

Se obișnuesc și anumite descântece, sau vorba la prepararea lor? Se vor însemna acestea. Cu un cuvânt *veți nota tot ceea ce știți* și cu numirile din popor așa cum vi se spune *în legătură cu vopsitul practicat* în satul D-voastră; veți trimite din fiecare plantă câte un exemplar pentru ca să se poată dovedi și numirea științifică a plantei; veți nota numele și etatea persoanei, dela care ați auzit, sau ați văzut practicat, acest fel de vopsit.

Să nu se uite a se nota satul, numele și etatea persoanelor, dela care ați auzit cele comunicate."

Inspector general:
TRAIAN GHERMAN.

III.

„Tineretul la sate

Scopol acestui chestionar e de a aduna obiceiurile practicate de tineretul din satul D-Voastră, în vederea jocului (hora) din sărbători.

În timpul posturilor de Crăciun și postu mare — jocul a încetat.

Tineretul va face pregătiri mari, să-și petreacă mai bine sărbătorile Crăciunului și ale Paștelor, când apoi se adună „la

bute“, cum se zice în regiunile cu vin, ori „*la lădoiu*“ în regiunile cu grâu mult, sau „*la bere*“ în regiunea Reghinului și pe Someș, „*la verget*“ în Sălaj etc. etc.

D-Voastră sunteți rugat să dați o descriere fidelă, *cu toate amănunțele posibile*, pregătirile ce se fac în vederea acestei petreceri și *toate amănunțele dela petrecere* — cum și datinile dela joc de peste an. Pentru petrecerea dela Crăciun se vor nota cât mai multe colinde obișnuite atunci, apoi mulțumiri în versuri, iar pentru paști datinile obișnuite atunci, că de ex. *priscălitul*, *udatul* și cum se sărbătorește cel ce a ieșit primăvara *întâiu cu plugul la câmp*.

Să nu se uite a se nota numele și etatea persoanei, dela care ați auzit cele comunicate

Inspector general:
TRAIAN GHERMAN.

IV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Cununa de grâu

Scopul acestui chestionar e de-a aduna tot cea ce se practică în satul DVoastre în legătură cu secerarea și cu adusul cununei de grâu când s'a gătat de secerat. De aceea e mai potrivit, să se descrie *o zi de clacă* dela secerat de holdă.

Se va aminti deci, ce pregătiri faco cu zile înainte gazda căsii? Cine sunt clăcașii? (feciorii și fetele din sat, sau doar alții? Cum și când se face ohemarea — invitarea — la secere? De unde pleacă dimineața la săcerat? Cum se așează în postate? Ce obiceiuri sunt la săcerat? Cum se îmbracă feciorii și fetele? Cine e mai mare și cum se numește cel ce e mai mare peste clăcași? Ce mâncare se pregătește? Ce beutură se dă? De câte ori la zi? Presupunând, că se gată de săcerat, este obiceiul, să se facă cunună de grâu? Din ce fel de grâu se face? Ce formă și ce mărime are? Cine o face? Cine o duce acasă și cum se alege, când merg spre casă? Ce cântece se cântă? Ce obiceiuri sunt în legătura cu dusul cununii? Când intră în curtea gazdei, acesta cum îi primește? Ce cântec versuri cântă sau zice ceace duce cununa? Cum primește gazda cununa în casă? Ce fac în timpul acesta ceialalți clăcași? Ce se dă de cină? Ce capătă ca răsplată cel (cea) ce a dus cununa? Cum își petrec după cină?

Unde se așează cununa? Cât timp se păstrează întreagă? La ce se folosește grâul din spice? Ce credințe sunt în legătură cu acest obicei? La ce boală se folosește eventual de leac grâul din cunună? Ce descânțece se zic?

Toate întrebările de mai sus sunt numai indicații, ca să nu vă scape din vedere unele momente. Dvs. ne veți răspunde independent de aceste întrebări tot ceea ce știți în legătură cu acest obicei. Să nu se uite a se nota satul, numele și etatea persoanelor, dela cari ați auzit cele comunicate.

Inspector general:
Traian Gherman“.

Data fiind importanța excepțională a acestor lucrări, prin faptul, că ele vor forma temelia unei opere menită să perpetueze pentru posteritate evoluția culturală a poporului și viața satelor noastre și având în vedere competența necontestată în materie de folclor și distinsa personalitate a dlui Inspector general Traian Gherman, care a întreprins aceasta muncă formidabilă: fac un călduros și insistent apel către toți colegii din județ, să depună tot sufletul și priceperea lor în efectuarea celor de mai sus.

Zălau, la 20 Dec. 1932.

Revizor școlar:
D. Mărgineanu.

No. 55—1933. — Zălau, la 9 Ianuarie 1933 — **Aprobarea cercurilor culturale.** — Urmare la ordinul nostru No. 5222—1932 publicat în revista „Școala Noastră” No. 10—1932, avem onoare a Vă face cunoscut că Onor. Inspectoratul școlar Cluj cu ord. No. 45587—1932, a aprobat planul despre activitatea cercurilor culturale pe întreg anul școlar 1932—33.

În consecință, punem în vedere că nu se admite nici-o schimbare în ceea ce privește: localitățile, subiectele și președinții, totul rămânând așa cum s'a fixat în susnumitul plan.

No. 6159—1932 — **Inspectarea învățământului religios** — Consiliul Eparchial Ortodox Român din Cluj, prin adresa No. 7762—1533, ne aduce la cunoștință că a încredințat pe proto-popii din Eparchie să facă fiecare în tractul său inspecția învățământului religios, în conformitate cu legea. D-nii directori școlari vor da tot concursul la inspecțiile religioase tuturor confesiunilor.

No. 6326—1932 — **Controlul jud. Sălaj.** — Onor. Minister prin Decizia No. 191702—1932 a dispus ca controlul învățământului primar din jud. Sălaj, aparține Dlui Inspector General Gheorghe Tulbure.

No. 5809—1932. — **DI. I. Puia, revizor de circumscripție.** — Onor. Minister prin decizia No. 179749—1932, delegează pe ziua de 1 Decembrie 1932 pe DI Ieronim Puia, actual revizor școlar al județului Mureș, ca revizor școlar de circumscripție (inspector la județele: Mureș și Sălaj.

Revizor școlar:
D. Mărgineanu.

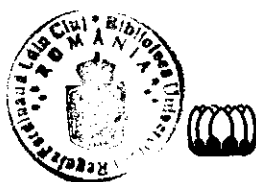
Comitetul școlar județean al jud. Sălaj.

No. 1394—1932 — **Intocmirea și înaintarea bugetelor pe anul 1933.** — Urmare la ordinul nostru No. de mai sus, avem onoare a Vă face cunoscut că pentru întocmirea și înaintarea bugetelor pentru anul 1933 să se aștepte noi instrucțiuni cari le vom trimite ulterior.

Zălau, la 30 Decembrie 1932.

Președinte,
Ioan Deleu.

Revizor școlar, Secretar,
D. Mărgineanu.

Redactor responsabil: D. Mărgineanu.